

Nr 200

Av herr **Hermansson m. fl.**, om en allmän översyn av pris- och konkurrenslagstiftningen.

(Lika lydande med motion nr 165 i Första kammaren)

Gällande pris- och konkurrenslagstiftning har vid olika tillfällen angetts vara av försökskaraktär. Detta underströks också i det betänkande som avgavs av den senaste utredningen på detta område, 1960 års prisövervakningskommitté. Denna erinrade om att föredragande departementschefen i samband med tillkomsten av 1953 års konkurrensbegränsningslag framhöll att om vid tillämpningen av förhandlingslagstiftningen missförhållanden påvisades utan att rättelse med till buds stående medel kunde vinnas man uppenbarligen komme att ha en fastare grundval för lagstiftningens komplettering med tvingande lagbestämmelser. Handelsministern förklarade i ett interpellationssvar vid 1960 års riksdag, att han aldrig sagt och inte heller komme att säga att lagstiftningen vore helt tillfredsställande. Ändringar och kanske skärpningar kunde i framtiden visa sig erforderliga. Detta berodde på erfarenheterna av lagstiftningen. Därför hade också i propositionen rörande 1956 års lagstiftning uttryckligen angivits att denna lagstiftning i viss bemärkelse kunde betraktas som provisorisk.

1960 års prisövervakningskommitté utgick i sitt betänkande från att en allmän och förutsättningslös översyn av hela problemkomplexet förr eller senare måste komma till stånd. Kommittén nämnde att Sveriges deltagande i EFTA snart nog kunde aktualisera behovet av en sådan översyn. Därtill anfördes att vissa sakliga skäl enligt kommitténs mening förelåg för att ompröva den tillämpade ordningen. Det ansågs t. ex. kunna ifrågasättas, om den nuvarande tredelade organisationen vore ur alla synpunkter helt ändamålsenlig och effektiv. Ett annat väsentligt spørsmål rörde riktprissättningen och dess verkningar. Kommittén anförde att sådan prissättning på vissa områden syntes till sin effekt vara närbesläktad med bruttopris-systemet.

Utvecklingen under de senaste åren synes ytterligare ha aktualiserat behovet av en sådan översyn av gällande ordning på prisövervakningens och den antimonopolistiska verksamhetens område. Här skall endast i korthet

erinras om den relativt kraftiga stegring av konsumentpriserna som ägde rum under föregående år — från december 1961 till november 1962 en ökning med 4,6 procent såsom genomsnitt, med 7,1 procent enbart av livsmedelspriserna.

Det synes också alltmåra påtagligt, att riktpriserna på många områden har nära nog samma verkan som de i lagstiftningen förbjudna bruttopriserna. Pris- och kartellnämnden har för olika branscher undersökt i vilken grad som återförsäljarna följer fabrikanternas/grossisternas riktpriser. I 1960 års prisövervakningskommittés betänkande finns en tabellarisk sammanfattning av undersökningarna (SOU 1961: 3). Den visar att riktprissättningen inom vissa branscher utgör en mycket betydande del av den totala omsättningen. I de flesta fall har riktpriserna följts. En närmare granskning av pris- och kartellnämndens undersökningar visar, att där avvikelser förekommit dessa i allmänhet varit mycket små.

I en undersökning av riktprisföljsamheten för vissa slag av lätt konfektion säger pris- och kartellnämndens representant om de högre marginalerna på riktprissatta varor: »I och för sig föreligger emellertid i sådana fall, där riktpriserna — som här — följs i mycket hög grad, risk för att dessa i konkurrenshänseende kommer att verka på samma sätt som de numera förbjudna fasta bruttopriserna. Därvid kan konkurrensen mellan de fabrikanter som tillämpar riktprissättning ta sig uttryck i erbjudande av högre marginaler.» (Pris- och kartellfrågor nr 8/1959.)

Även om vissa förbättringar skett genom förbudet mot fasta bruttopriser ger pris- och kartellnämndens olika undersökningar intryck av att vertikala prisbildningar fabrikant—grossist—detaljhandlare genom den stora följsamheten mot riktpriserna fortfarande spelar en synnerligen viktig roll när det gäller att förhindra en verklig priskonkurrens. Därtill kommer de horisontella riktpriserna, som bestäms genom de olika organisationernas prisböcker och prislister.

Det kan ifrågasättas om inte riktpriserna borde betraktas på samma sätt som bruttopriserna, d. v. s. hänföras under det generella förbudet i konkurrensbegränsningslagen.

Ytterligare en rad problem borde bli föremål för granskning vid en översyn av gällande pris- och kartelllagstiftning. I prop. nr 86 till 1961 års riksdag anförde departementschefen, att han skulle kunna tänka sig en viss skärpning av uppgiftsskyldighetslagens regler. Vad som diskuterats är bl. a. obligatorisk skyldighet att lämna uppgifter till kartellregistret, förhandsanmälan av horisontella riktpriser, registrering av vertikala prisrekommendationer och skyldighet att utan anmaning anmäla prishöjningar.

Även andra problem har aktualiserats av de senaste årens utveckling. Ett tilltagande samarbete synes ha utvecklats mellan svenska företag och före-

tag i utlandet, även om förhållandena i detta avseende alltjämt är otillräckligt kända. Kartellöverenskommelser av olika slag kan ha ingåtts utan att dessa kommit till offentlig kännedom.

Inom vissa näringsgrenar är det emellertid bekant, att internationella överenskommelser ingåtts om produktionsbegränsning i syfte att hålla uppe priserna på de deltagande fabrikanternas varor. Det gäller pappersmasse- och pappersindustrierna, där som bekant nedskärningar företagits av produktionen med 25—30 procent (talen växlar för olika branscher) genom överenskommelse mellan de nordiska fabrikanterna. I pressen har även uppgivits, att garantier erhållits för att »USA och Kanada icke skall utnyttja den nordiska produktionsinskränkningen till egen fördel» (Stockholms-Tidningen 29 nov. 1961).

I nuvarande lag om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden stadgas skyldighet för företagare att lämna uppgifter om priser, intäkter, kostnader etc. samt att anmäla av honom ingånget eller biträtt kartellavtal eller annan överenskommelse som är ägnad att begränsa konkurrensen endast om denna berör pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållanden *här i riket*. I lagen den 25 september 1953 om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet stadgas att förhandling ej må, med mindre Konungen lämnat tillstånd, gälla verkan utom riket av konkurrensbegränsning. Tillstånd må meddelas endast i den mån det påkallas av hänsyn till överenskommelse med främmande makt (6 §).

Mycket få överenskommelser mellan svenska företag och utländska parter finns inregistrerade i kartellregistret, vilket synes sammanhånga med en viss tolkning av formuleringarna i lagstiftningen. Frågan är om icke begränsningen såväl av uppgiftsskyldigheten som av näringsfrihetsrådets möjlighet att inleda förhandling borde upphävas. Verkningarna exempelvis av en internationell överenskommelse om konkurrensbegränsning inom en exportindustri har ju i verkligheten i hög grad betydelse för de ekonomiska förhållandena inom riket.

Även den allmänna frågan om åtgärder mot produktionsbegränsning har under den senaste tiden fått stark aktualitet. Möjligheten av produktionsbegränsning diskuteras nu inom flera branscher, bl. a. inom rederinäringen.

Ur samhällets synpunkt måste det anses som ett förkastligt slöseri med de samlade tillgångarna, att tillgänglig produktionskapacitet inte utnyttjas. Det leder vanligen också till svårigheter för sysselsättningen och inverkar alltså på flera vägar nedpressande på den ekonomiska aktiviteten. Det kunde tidigare från vissa håll invändas, att det är ett företags ensak hur det använder sina tillgångar, om det vill utnyttja dem i produktionen eller låta dem rosta sönder. Ett sådant betraktelsesätt accepteras emellertid

inte av den allmänna opinionen. En företagares profitintressen får icke tillåtas medföra för hela samhällsekonomin skadliga verkningar.

Eftersom det föreligger risk för att detta problem kan bli akut under en väntad konjunkturedgång borde det skapas former för ingripanden från samhällets sida mot organiserad produktionsbegränsning. Det är möjligt att bestämmelserna i den gällande pris- och konkurrenslagstiftningen redan möjliggör detta, eftersom det här handlar om en i hög grad skadlig verkan av konkurrensbegränsning. Det förhållandet att såvitt bekant inga ingripanden skett mot produktionsbegränsningen exempelvis inom pappersmasseindustrien tyder emellertid på att frågan behöver närmare granskas.

Med åberopande av ovanstående föreslås,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en allmän översyn av gällande pris- och konkurrenslagstiftning.

Stockholm den 23 januari 1963

C.-H. Hermansson

H. Hagberg

Helmer Holmberg

Nr 201

Av fru Holmqvist m. fl., om extra barnbidrag till vissa ensamstående föräldrar.

(Lika lydande med motion nr 171 i Första kammaren)

De ensamstående föräldrarna med hemmavarande barn under 16 år har särskilda problem, vilket är allmänt omvittnat och har blivit föremål för samhällets uppmärksamhet såväl genom redan fattade beslut i riksdagen som genom pågående utredningar. Så sent som under föregående riksdag beslöts att ge ensamstående föräldrar med hemmavarande barn under 16 år rätt till förvärvsavdrag vid beskattningen. Genom detta beslut har otvivelaktigt en lättnad i försörjningsbördan inträtt för en stor del av denna kategori barnförsörjare, helst som beslutet medför en retroaktiv skattelättnad från den 1 januari 1962. Detta innebär att förutom den minskning av källskatteavdraget som sker sedan de nya källskattetabellerna utsänts de skattskyldiga också i december 1963 återfår överskjutande skatt motsvarande 1962 års skattelättnad.

Beklagligtvis är det emellertid ett stort antal av de ensamstående barn-